



## SZEMLE

## KÖNYVEK KÖZÖTT

KIRÁLY ISTVÁN: *NAPLÓ 1956–1989**A napló írója*

Király István a hazai marxista irodalomtörténet-írás, egyetemi oktatás és kultúrpolitika megke-  
rülhetetlen személyisége volt. Természetesen csak  
azokat a személyes benyomásaimat mondhatom  
el róla, amelyeket mindenekelőtt a gyakran nagy  
visszhangot verő tanszéki értekezleteken és ritka  
beszélgetéseink egyikén-másikán alakítottam ki  
róla. A kultúrpolitikus arcképét nem rajzolhatom  
meg, azt a legmagasabb körökben művelte, gyak-  
ran heves vitákat, máskor ellenérzéseket, ismét más-  
kor egyetértést szülve. Meghatározó személyi-  
ségként töretlenül képviselte a marxizmus  
alapelveit, korai éveivel ellentétben egyre nyitot-  
tabban és toleránsabban (ennek köszönhető, hogy  
a tanszékre hívott, mondván, kapjon hangot az  
övétől eltérő világnézet képviselője is). Naplójából  
egyértelmű, alapjában véve naiv ember volt, hitt  
a karrieristák szép szavainak, s akiknek segített, a  
rendszerváltozás után rohanvást megtagadták,  
nevét sem ejtik ki, Ady-könyveit sebesen a köny-  
vespölc tetejére száműzik, pártfogoltjainak néme-  
lyikétől pedig villámgyorsan szabadulnak meg.

Óriási tudása és folytonos önművelése lenyű-  
gözött. Minden iránt érdeklődött, a jelenségeket —  
olvasmányait, a színműveket, még az operákat is  
— igyekezett saját meggyőződése szellemében ér-  
tékelni. Sokszor túl gyorsan és szubjektíven ítél-  
kezett, gyakran szembesült is ezzel és belső reví-  
zióra kényszerült. Ezt a tulajdonságát korábban  
nem ismerhették, akikkel kapcsolatba került, kér-  
lelhetetlenből lett sok mindent be- és elfogadóvá.  
Én ezt a Király Istvánt ismertem és kedveltem, jól-  
lehet sok keserves órát szerzett a „Sóska” gúny-  
névvel illetett irodalomtörténet lektorálásával,  
melynek során a „szocialista irodalom” címszó  
alatt szereplőket előbb megemelte, majd lefokozta  
(az előbbiben nem volt igaza, tévedését, arány-  
tévesztését utóbb belátta).

Szerette nézeteit vitákban tisztázni, gyakran  
szenvedélyesen érvelt, s az eszmecseréknek nem  
használtak az asztalon sorakozó, kiürülő boros flas-  
kák. Nem volt nagyívó, de az elfogyasztottak még  
szenvedélyesebbé tették, s aki haragszik, nem fel-  
tétlenül birtokolja az igazságot. De kié lehet a tel-  
jes igazság?... Kedves kifejezése volt az „elontologi-  
zálás”, róla pedig azt mondhatjuk: amit lehetett,  
„átpolitizált”. Pártja elvárásainak igyekezett meg-  
felelni, a kultúrában Aczél György intenciói és tak-  
tikai megfontolásai jegyében próbált működni, sok-  
szor levegőtlen térben érezte magát. Keserűen  
tapasztalta, hogy visszhangtalanul maradtak el-

képzelései, kihagyták általa fontosnak vélt eszmei  
kezdeményezésekből, majd felvillanyozva ta-  
pasztalta: mégis számítanak rá, súlya és tekinté-  
lye változatlan. Ilyenkor oldottnak, dinamikusnak  
láttuk, s hosszan fejtegette a marxizmus várható  
világméretű győzelmét.

*Irodalmár és (vagy) politikus*

Mivel a marxista irodalomszemlélet népszerűsítője  
és tántoríthatatlan híve volt és maradt, sok művel  
nem tudott megbarátkozni, némelyek kifejezetten  
bosszantották. Így képtelen volt súlyuknak meg-  
felelően értékelni az újholdasokat, az egzisztenc-  
ialisták említése is komor felhőket vont homlokára,  
és folytathatnám a sort. Mindez nem változtatott  
azonban a tőle idegen művek iránt tanúsított fi-  
gyelmén, a rá jellemző makacsságán, ahogy igye-  
kezett megérteni és értékelni (rendszerint „le”) őket.

A tanszéki értekezleten mindig leghátul üldö-  
géltem Bárdos Lacival és Tarján Tamással, aki  
ugyancsak vitára termett tudós, s elmosolyodtunk,  
amikor az eszmecserék a politika síkjára terelőd-  
tek. Az általa vallott vezérelv, a marxizmus rene-  
szánsza akkoriban nem látszott időszerűnek, egy-  
szer méregbe gurult, amikor olyasmit mondtam,  
hogy a sas magasából tekint a világra, s nem látja  
a sokasodó válságjeleket. Rendszerint arra a vég-  
következtetésre jutott, hogy a harmadik világ lesz  
a világpolitika meghatározó ereje, ott érvényesül-  
nek majd Marx társadalmi változásról vallott tanai.  
Utópiának véltem, ahogy vélt igaza mellett kar-  
doskodott. Mostanában sokat gondolok ezekre a fej-  
tegetéseire. Valóban megmozdult a világ, éppen  
azon a tájon, ahol gondolta. Nyilván nem a vallással  
átszótt politikára gondolt, de a tendenciát pontos-  
an érzékelte, s mintha sejtette volna azt is, hogy  
Kínának egyre komolyabb befolyása lesz a világ-  
ra. Érzékelte azt is, hogy a nyugati világnak gaz-  
dasági téren olyan előnyei vannak, amelyek veze-  
tő ideológiáit is vonzóvá teszik a fiatalok számára.  
Ez ugyan nem befolyásolta abban, hogy a nyugati  
világ kiemelkedő írásait ne tekintse a „válságiro-  
dalom” megjelenési formáinak, viszont becsülte a  
tényeket pontosan megjelenítő „kritikai realizmus”  
képviselőit, akiket már a honi irodalom legjobbjai  
meghaladottaknak véltek. (Gondoljunk csak Ott-  
lik eszmefuttatására azokról a szerzőkről, akiknek  
hősei jórészt cselekvéseikben élik ki magukat, a  
gondolkodás nem erősségük, bár épp ő fordítot-  
ta zseniálisan *Az öreg halász és a tengert.*)

Református pap volt az édesapja, a két fiú nyil-  
ván tőle is örökölte a tökéletesedés parancsát és  
egyfajta emberi erkölcs kialakításának készségét.  
Nem hitt a vallások elhalásának unos-untalan han-  
goztatott tételében, érzékelte szerepüket a hét-





köznapis létben és az ember meggyőződésének alakításában, bár — mint Adyról kialakított véleménye is bizonyítja — a vallásosságot tévútnak tekintette, s az emberi fejlődés döntő pillanatának a „sötétségből” a világosságra jutás elhatározó lépését, a tudatosan vállalt forradalmiságot tekintette, s ha a hozzá csapódott törtéteők elhitették vele, hogy már úton vannak, szívébe fogadta őket, igyekezett egyenesbe állítani sorsukat. (Ez is már említett navitása egyik megjelenési formájaként értékelhető.) Sokszor magyarázta, hányan lettek a konzervatív „hivatalos” egyházak áldozata, ilyenkor el sem tudta képzelni, hogy az illetők jellemében bőven akad hiba, s ez okozta bukásukat. Fokozott figyelemmel követte a felszabadítás teológiája képviselőinek életútját, műveikből is olvasott, de a vallás legmélyebb tartalmai nem érdekelték. Ő is meg volt győződve arról, hogy az ember természetét a fölfelé tekintés jellemzi, de számára a „fönt” nem azt jelentette, amit a hívó ember annak tekint. Ezekről a kérdésekről szívesen faggatott, s el-elmosolyodott együgyű meggyőződése hallatán, s boldogan elegyedett vitába a párolgó virsliek fölött feleségemmel, aki lényegesen bátrabb volt nálam.

Említettem, hogy az irodalmat igyekezett az általa emberi lényeknek tekintett tulajdonságok jegyében értékelni. Ennek fájdalmas következményeképp mind kevesebb egyetemi hallgatóra lett akkora hatása, amekkorát első budapesti előadásain tett rájuk. (Szenvedélyes, néha poétikus előadó volt.) A világ haladt, ő viszont nem volt hajlandó beleenyugodni abba, hogy az irodalom függetlenedjék a politikától, bár érezhetően zavarta a politika túlzott behatolása erre a területre. Eszmei tisztázás igényével vett részt a párt kulturális nyilatkozatainak megfogalmazásaiban (Pándi Pállal és Szabolcsi Miklóssal), így része volt a népi írókat elítélő, őriási vihart kavarázó megnyilatkozás szövegezésében, s mindenkor szívósan hadakozott a „modernség káros kinövéséi” ellen, de megfigyelhető volt, ahogy elsősorban Czine Mihály hatására egyre inkább megnyílt olyan alkotók műveire, mint például Németh László. (Czine egyik legkedvesebb embere volt. Amikor eltávolították az Intézetből, tüstént segítségére sietett és tanszékén biztosított helyet számára, ő lett a második ember, s Király halála után tanszékvezető. Mindig igyekezett tompítani elhírtelenkedett megnyilatkozásai és alkohol által vezérelt mondatai életét; súlyos betegségében vissza is kapott barátjának adott törődéséből.)

A marxizmushoz való ragaszkodása magyarázta, hogy kivetette szívéből azokat a tudóstársait, akik nem ebből a szemszögből tekintettek irodalomunkra. Ezért lebegett fenyegető árnyként az Irodalomtörténeti Intézet fölött, gondolom, elsősorban Sötér István tevékenységét ítélte károsnak, kölcsönös ellenszennvel nyilatkoztak egymásról. Kollégái közül Bóka László működése sem lelkesítette,

s ezt Bóka a rá jellemző iróniával nyugtázta. Mint két szomszédvár figyelték egymást. Merőben eltérően gondolkodtunk mi, Bóka tanítványai az irodalomról, mint a Királyért rajongó „bőrkabátosok”, igaz, egy részüknek rajongása hirtelen távolságtartássá hűvösödött.

Elemében volt, amikor olyan kultúrpolitikai megbízatást kapott, amelynek lényege a liberalizmus megbélyegzése lett volna. Ezt az eszmerendszert az egyik legnagyobb rendszerváltó, - bomlasztó veszélyként érzékelte. Olykor Don Quijotéra emlékeztető harcban állt ellene, érvelésébe szubjektív indulatai is bele-belejátszottak, mindazonáltal azt pontosan érzékelte, hogy a szocializmus gyengülésének egyik oka az emberi személység semmibe vétele, holott „a demokratizmusnak nem fölülről kell érkeznie, hanem alulról, a közvélemény felől, a társadalmi mozgalmakon keresztül”. (Ezt egyetértően idézte a Szabad Európa egyik interjújából.) Érdekes, hogy ezt az igényt, amely egyre erősebben kapott hangot a 80-as évek közepétől, idehaza olykor veszélyesnek érzékelte. Újra és újra hangoztatta a hatalom primátusát, nem értett egyet Pozsgay Imrével, aki a párt megújulását a pluralizmustól várta, s nem látta a civil szerződésekben rejlő veszedelmeket, amelyek — így Király — akár forradalom kirobbantói lehetnek. Megoldatlan kérdése maradt, hogyan lehet az emberek rokonszenvét növelni a szocializmus iránt, miközben a hatalom minden eszközzel védelmezi pozícióit.

#### *A Kádár-korszak védelmezője*

Ez a kérdés, illetve megoldatlansága egyre élesebben vetődött fel a Kádár-korszak utolsó évtizedében. Az „öreg” iránt érzett tagadhatatlan rokonszenvből alig jutott valami közvetlen munkatársainak, s ezzel a szocialistának nevezett államrend hitele is megkopott. A naplóban nyomon lehet követni ezt a folyamatot s vele az egész korszaknak a vég felé közeledését. Király István szépítés nélkül ábrázolta ezt a folyamatot, melynek csalhatatlan jele a közöny és a kiábrándulás volt. Bors Jenő egyenesen úgy fogalmazott: „a rendszer rossz”, s egy rossz rendszert aligha lehet a tagkönyvek számának növelésével megreformálni. Nem véletlen, hogy Király egyre többször vívódott etikai kérdésekkel, s az irodalmat, de a többi művészetet is a humánus etika őrzőjének mutatta, mely képes az emberi tudás át alakítására.

Etikai kérdésekkel vívódva két nehézséggel kellett szembenéznie. Egyrészt a hazai etikai szemlélet elmaradottságával, másrészt azzal a ténnyel, hogy a marxizmus cselekvészetikáját nem látta eligendőnek az eszmék és a valóság növekvő eltávolodásának orvoslására. Bár vele egy időben a hazai marxista etika gazdagodni látszott, ez inkább a kevesek vitáiban történt meg, a hétköznapi em-





ber szemléletében ezek nem jelentkeztek, nem befolyásolták léte minőségét, holott erre mutatkozott mind nagyobb igény. Ezért is lett utolsó éveinek központi kategóriája a részvétetika, amely a cselekvés és az elmélet összehangolását jelentette volna. Itt azonban győzhetetlen nehézségként szembesült saját életformájával. A Kossuth Lajos téri, Dunára tekintő lakásban, hatalmas könyvtára fedezékéből, anyagi jólétben élve hiteltelen volt a részvétről kifejtett elmélete. Egyik feljegyzésében arról írt, kabátzsebében felejtette bevételéről és kiadásairól írt feljegyzéseit. A bevételi oldalon akkori mértékkel mérve óriási összeg szerepelt; aligha alkalmas arra, hogy hiteles, átélt ismereteket gyűjtőn részvéte tárgyairól, a szegényekről. Ezt az elmentmondást fájdalmasan élte meg, de nem vállalta a lemondást, amelyre idehaza nem is láthatott ösztönző példát. Többször jegyezte föl: kapitalista mentalitás uralkodik látszólag szocialista, valójában Marxszal perlekedő körülmények között. Keservesen, de tudomásul vette a „fent” és a „lent” mind nyilvánvalóbb eltávolodását, amelynek tényeit épp azon a területen, a politikában észlelte a legrombolóbbnak, amelyen szívesen fejtette volna ki eszméit, ám erre alig mutatkozott igény, s ez a tény új és új válságokat jelentett számára. Nagyon érdekes tanulságokat kínál naplójában Ortutayval történő összeveszése. A néprajz tudósa foggal-körömmel küzdött, akár meg is alkudott azért, hogy eljusson azokba a körökbe, amelyekben Király István otthonos volt, mégis mindketten állandó bizonytalanságban éltek, kisebb-nagyobb sértődésekkel fűszerezve. Aczél György saját elképzelései szerint igazgatta a kultúrpolitikát, s olykor-olykor szövetségesei ellenében kormányozta. Ezt Király néha erősen nehezményezte, hiszen Aczél szövetségeseinek számított, Ortutay pedig csak szeretett volna ezek közé tartozni.

Király István súlyos válságaként élte át Pándival való nézeteltérését. Ellentétük kirobbanásában Aczélnek is szerepe lehetett, elégedetten vehette tudomásul az „oszd meg és uralkodj!” jelszó hasznos voltát. Ám a fák nem nőttek az égig: a kultúrpolitikában is változások történtek. Aczél trónfosztása és Pozsgay Imre előretörése ismét összehozta Királyt és Pándit, de harmonikus együttműködésüknek végérvényesen elmúltak napjai, bár egyformán értékelték a Pozsgay által támogatott irodalmárok színrelépésében leselkedő veszélyt. Szerencséjük volt, hogy a rendszerváltásnak nevezett politikai átalakulás következményeivel nem kellett szembesülniük, s azokkal az árulásokkal sem, melyeknek gyönyörűséges példáit szemlélhették volna a damaszkuszi úton, a megnövekedett forgalomban. Az etikai indeterminizmus győzelme időleges volt ugyan, de igazolta Lukács és tanítványai álláspontját: a történelem nyitottságáról vallott nézetük helyes voltát és az ember cselekvésének sza-

badtságát. Király ezzel szemben végzetesnek látta a hatalom feladását, és annak jeleként értékelte a többpártrendszer elfogadását. Az előbb rokonérzéssel fogadott Grósz Károlyt egyre lejjebb értékelte, bár az igazi veszedelemnek Pozsgay Imre működését látta. Ez azonban élete végén történt, amikor a napló politizálásba fordult, egyre szűkebb terepre szorult benne az irodalom. A *homo politicus* úgy vélte, a *homo moralis* álláspontját védelmezi, s e meggyőződéséhez — szerintem tévedéséhez — élete végéig ragaszkodott, amiért a meggyőződésüket cserélgetőkkel szemben méltánylást érdemel.

### Mű és szerep

A naplófeljegyzésekből jelentékeny személyiség, elkötelezett tudós arcképe bontakozik ki. Fontos, olykor meghatározó szereplője volt korának, s ennek tudatában néhol narcisztikusan fogalmazott. Sajnos nem került sor gondolatai és művei elfogulatlan értékelésére, pedig életműve — irodalomtörténeti munkássága — tapasztalatokat adhat mind pozitívumaival, mind negatívumaival. Utóbbiak között szembetűnő a művészeteknek a politika nézőpontjából történő értékelése, azaz romlandó szempontok alapján értékelte a romolhatatlant is, ami nem azt jelenti, hogy értéknek mutatta az értéktelent is. Mivel azonban a művek mondanivalója foglalkoztatta leginkább, olykor eltévedt, s engedett rokon- és ellenszenvének is. Kár, hogy legmélyebb gondolataiban aránylag kevés szó esik az irodalomról, arról a folyamatról, ahogy az irodalomtudomány új eredményeivel szembesült. Ady-könyvei is bizonyítják: ismerte ezeket, s bár idegenkedett tőlük, politikai és nem esztétikai megfontolások vezették ítéletalkotásában. Különösképp szembetűnő ez Kosztolányiról írt monográfiájában, amely talán legvilágosabban mutatja ízlése módosulását és az irodalommal szemben támasztott elvárásainak elmozdulását.

Naplójában jogos büszkeséggel említette, hogy az ELTE-n nagy elődök örökébe lépett. Nagyon komolyan vette az egyetemi oktatást. Annál az íróasztalnál adott számomra helyet, amelynél dolgozott. Egyszer kint felejtette a vizsgakérdéseit. Félelmetes követelményekről árulkodtak. Sokat vitáztunk vele, hogy teljesíthetetlenek a követelményei, például az, hogy Ady összes versének ismeretét természetesnek vélte és vizsgaanyagának szánta. Azt várta el másoktól, amit önmagától, mondhatni maximalista volt. Azóta sajnos átestünk a ló másik oldalára: minimalizáltuk a követelményeket, ami aligha használ a színvonalnak és a tudásnak.

Az Aczél György nevével jelzett kultúrpolitika egyik legfontosabb és legfajsúlyosabb szereplője volt, mert az ügyeket olyan pátozzsal és átéléssel képviselte, ami a többiekből teljesen hiányzott. Az „alvág” iránt tanúsított figyelme ugyancsak unikum má tette, bár megmagyarázhatatlan, miért hagyta





mélyszegénységben tengődni szüleit. Aczél végül Pándi Pál mellett horgonyzott le — szerintem Király nagyobb formátumú személyiség és gondolkodó volt —, a magát mellőzöttnek érző Király István pedig egyre jobban értékelte a népi írók egyikét-másikat, például Németh Lászlót. Aczél is tudta, hogy a mozgalom némelyik tagja irodalmunk értéke, gesztusokat is tett feléjük, Király azonban megideologizálta szerepüket, s ezek a megfigyelései ma is hatnak.

Király Istvánnak kiforrott elképzelései voltak a már akkor is válságát élő oktatásügy színvonalának emelésére. A kívülállók sorsára jutott ő is: lekezelő mosollyal utasították ki a felsőbbség által gondosan őrzött területről, amelynek válsága azóta sem sokat enyhült. Tanári szenvedélyét így szűkebb körben kamatoztatta. Ebben a körben azonban nem elhanyagolható lett a hatása, melyet szenvedélyes előadásai csak erősítettek. Szerepe csak a politika széljárásának változásakor csökkent. Búcsúzó előadása így is nagy esemény lett, ahogy mondani szokták: a csillaron is lógtak, mintha sejtették volna, hogy hamarosan végleg búcsúznunk kell tőle.

Egy meghaladott, ellentmondásos kor embere volt. Igyekezett rendet vágni, képességei és óriási tudása feljogosították erre. Sikertelensége nem csak rajta állt, az azonban biztos, hogy a magyar tudománytörténet egyik legizgalmasabb személyiségeként tartjuk számon, s ebben laposan induló, majd egyre izgalmasabbá váló naplója is segít, bőséges jegyzetanyaggal — melyben ugyan talán a sietés miatt a kelleténél több a hiba —, amelyben felvonulnak kora szereplői, politikusok, művészek, irodalmárok (némelyikük, amint Barta János, kétszer is). Igaza volt Király Júliának, amikor azt fejtegette, „az utókor nem az egyén, de a történelem felett ítél”, ez esetben azonban történelemalakító embert ismerhetünk meg, s a kettő összefonódásában kell keresnünk helyét és szerepét. Köszönet illeti lányait, Katalint és Juliát, hogy szembesülhetünk a koral s benne egyik formálójával. (*Magvető*, „Tények és tanúk”, Budapest, 2017)

RÓNAY LÁSZLÓ

### **BÖJTE CSABA: A SZABADSÁG RABSÁGÁBAN** Csaba testvér füves könyve a párbeszédéről, a bizalomról és a megbocsátásról

Arisztotelészről a skolasztikus gondolkodókig hangoztatott igazság, hogy a Természetfeletti a természetesre épít. Népiesebben úgy is mondhatnám: „Segíts magadon, Isten is megsegít.” Bőjte Csaba is ezt teszi és javasolja. Úgy tekint az Ég felé, hogy közben nem bukik el a saját lábában. Amit cselekszik, mond vagy ír, megtapasztalt, a gyakorlat által igazolt. Tudjuk, ismerjük áldozatos munkássá-

gát az elhagyott gyerekek közt, ismerjük indítatását. Autóvillamossági szerelőnek tanult, belekóstolt a hargitai bányászok munkájába és mindennapjaiba, ám később, papként és ferences szerzetesként is gyakorlatias személyiség maradt. Cselekvő ember képe idéződik meg bennünk, ha rá gondolunk. Emellett és éppen ezért meglepő, milyen sok könyvet ír. Már megint egy Bőjte Csabakönyv! — csóválhatnánk a fejünket. De gyümölcséről ismerszik meg a fa. Termékeny szerző. És a termékenység hitünk és tapasztalataink szerint is bőséges termést szokott hozni.

Már korábbi könyveiben is volt valami „füves könyv” jelleg, melyet most alcímként (műfaji megjelölésként?) felvállal. Korábbi kötetekben a gondolatokat gyakran versidézetek igyekeznek megvilágítani, értelmezni, vagy emelkedettebb szférába vonni. Új könyvéből azonban a korábban megszokott versidézetek kimaradnak. Versválasztásai nem mindig találkoznak az olvasó ízlésével, de miért is kellene mindig találkozniuk? Talán kevésbé lepődünk meg korábbi könyveiben a lírai idézetek bőségén, ha tudjuk, hogy Bőjte Csaba apja költő volt, olyan időszakban, amikor még a mainál nagyobb tétje és súlya volt a költői megszólalásnak. Hét évet kapott a Ceauseșcu-rendszerben egyik verséért, melyből négy és felet le is töltött. Szabadulása után másfél hónappal a testi-lelki kínzások miatt meghalt. Apai örökség lehet tehát a versidézetek bősége a korábbi kötetekben. Legújabb kötete azonban füves könyv, versidézetek nélkül. Sőt: ritkulnak az egyéb, nem verses idézetek is. Saját megélt tapasztalatok és élmények vezetik a tollát. A füves könyvet, mint furcsa „műfajt”, kissé félreértjük, ha eredeti jelentésében használjuk. Eredetileg szigorú értelemben azt a könyvet nevezték füves könyvnek, melyben konyhakerti növények vagy erdők, mezők hasznos növényei felhasználhatóságáról kaphatott az olvasó hasznos tanácsokat, recepteket. De már a korai füves könyvek is kiterjedtek életvezetési tanácsokra és a lélek dolgaira is. Tehát nemcsak testi, hanem lelki kalauz is igyekezett lenni. Félreérthetjük a füves könyv fogalmát akkor is, ha csupán Epiktétosz, jóval később Márai vagy Hamvas bölcselkedései képződnek meg bennünk a szó kapcsán. Hagyományos értelemben a füves könyv (mint műfaj?) olyan könyv, amely egyszerű példákkal igyekszik segíteni azokon, akiknek a „szívük fáj”, vagy eligazítást próbál adni vallási és emberi életkérdésekben. A fogalmat már Márai is igyekezett tisztázni az olvasók előtt.

Milyen könyv tehát Bőjte Csaba legújabb könyve? Egyszerűen, érthetően, szemléletesen magyaráz, olykor kikacsint soraiból a „székely góbé” is. Egyszerű, szemléletes keresztény életvezetési tanácsokat kapunk, és aforizma-értékű mondatai is egyszerűek, tiszták, mint az erdélyi patakok hűsítő forrászive. Hasonlatai és példázatai közérthető

